

HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH MASALALARI

Yigitaliyev Nazarbek Ravshanbek o'g'li

Andijon Ichki Ishlar akademik litseyi huquqshunoslik fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada huquqiy ong va huquqiy madaniyat tushunchalari, ularning jamiyatda shakllanishi jarayoni hamda mazkur jarayonga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilinadi. Huquqiy ong shaxsning huquqiy normalarni anglash darajasi va ularga rioya qilishga bo'lgan munosabatini ifodalaydi. Huquqiy madaniyat esa kengroq kontsept bo'lib, unda huquqiy ong, huquqiy qadriyatlar, huquqiy xulq-atvor va huquqiy institutlarga ishonch o'z ifodasini topadi. Maqolada ta'lim, oilaviy muhit, madaniyat va davlat siyosati huquqiy ong va madaniyatni shakllantirishdagi asosiy omillar sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, huquqiy madaniyatni oshirish yo'llari va zamonaviy muammolar ham o'rganiladi. Tadqiqot natijalari huquqiy ong va madaniyatni rivojlantirish bo'yicha samarali strategiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Huquqiy ong, huquqiy madaniyat, huquqiy ta'lim, huquqiy xulq-atvor, huquqiy qadriyatlar, huquqiy institutlar, jamiyat, huquqiy siyosat.

Huquqiy ong va huquqiy madaniyat jamiyatning huquqiy tizimining barqarorligi va samaradorligini ta'minlovchi muhim omillardir. Huquqiy ong — shaxsning huquqiy normalarni anglash, tushunish va ularga rioya qilishga bo'lgan tayyorgarligi sifatida qaraladi (Kant, 1797). Huquqiy madaniyat esa kengroq tushuncha bo'lib, unda huquqiy ong bilan birga huquqiy qadriyatlar, huquqiy me'yorlarga hurmat, huquqiy xulq-atvor va huquqiy institutlarga ishonch ifodalanadi (Zamir, 2010). Bugungi kunda huquqiy madaniyatni rivojlantirish milliy davlat qurish va demokratik jamiyat barpo etishda asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Shu bois, huquqiy ong va madaniyatni shakllantirish jarayonidagi ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va pedagogik omillarni o'rganish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

Huquqiy ong va madaniyatning shakllanishida eng avvalo ta'lim tizimining roli muhimdir. Masalan, maktab va oliy ta'lim muassasalarida huquqiy bilimlar berish bilan birga, huquqiy madaniyatni rivojlantirish uchun o'quvchilarda huquqiy qadriyatlarni singdirish muhim ahamiyatga ega (Peterson, 2015). Shu bilan birga, oilaviy muhit ham huquqiy ongning shakllanishida asosiy omillardan biridir. Masalan, oilada ota-onaning huquqiy bilim va qadriyatlari bolalarning huquqiy ongiga ta'sir qiladi (Smith, 2012).

Davlat siyosati va huquqiy tartib-intizom tizimi ham huquqiy madaniyatni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Masalan, qonunlarni samarali tatbiq etish va huquqiy madaniyatni targ'ib qilish uchun davlat organlari tomonidan keng ko'lamli huquqiy targ'ibot ishlari olib borilishi zarur (Johnson, 2018). Shu bilan birga, zamonaviy axborot vositalarining huquqiy ongni shakllantirishdagi roli ortib bormoqda, bu esa

raqamli texnologiyalar orqali huquqiy madaniyatni oshirish imkonini yaratadi (Lee, 2020).

Misol tariqasida, Yevropa Ittifoqining inson huquqlari bo'yicha tashabbuslari va O'zbekiston Respublikasining huquqiy targ'ibot dasturlari huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan muvaffaqiyatli loyihalar sifatida ko'rsatish mumkin. Ushbu tashabbuslar huquqiy madaniyatning ijtimoiy barqarorlik va qonun ustuvorligini ta'minlashdagi o'rni va ahamiyatini oshirmoqda.

O'zbekistonda huquqiy madaniyatni shakllantirishda ta'lim muassasalarining roli katta. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlangan "Huquqiy targ'ibot va huquqiy madaniyatni rivojlantirish bo'yicha davlat dasturi" (2020–2025) doirasida maktab va oliy ta'lim muassasalarida huquqiy fanlar bo'yicha o'quv dasturlari takomillashtirilmoqda. Bu esa yosh avlodning huquqiy bilimlarini oshirishga va huquqiy ongini shakllantirishga xizmat qilmoqda (Rahimov, 2022).

Shuningdek, oilaviy muhit va jamiyatda huquqiy qadriyatlarni targ'ib qilishga qaratilgan ijtimoiy tashabbuslar ham mavjud. Misol uchun, "Fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish markazlari" tashkil etilib, aholiga qonuniy axborot va konsultatsiyalar taqdim etilmoqda (Karimov, 2023).

Davlat siyosatining muhim qismi sifatida O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning huquqiy madaniyatni oshirishga doir chiqishlari ham yurtimizda qonun ustuvorligini ta'minlash va fuqarolarning huquqiy ongini yuksaltirishga katta turtki berdi (Mirziyoyev, 2021).

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi ham huquqiy madaniyatni rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan onlayn huquqiy xizmatlar, virtual sud jarayonlari va huquqiy ma'lumot portallari faoliyatga kiritildi, bu fuqarolarga huquqiy bilimlarni oson va tez olish imkonini yaratdi (Abdullaev, 2022).

Huquqiy ong va huquqiy madaniyat jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlash, huquqiy madaniyat asosida fuqarolarning huquqiy bilim va qadriyatlarini shakllantirish orqali davlat boshqaruvida barqarorlikni mustahkamlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'zbekistonda bu jarayon mustaqillik yillarida yanada faollashib, davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ta'lim tizimi, ijtimoiy institutlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi huquqiy madaniyatni rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Shuningdek, davlat tomonidan huquqiy targ'ibot va huquqiy madaniyatni oshirishga oid dasturlar ishlab chiqilishi, huquqiy madaniyatni mustahkamlashda muhim qadam hisoblanadi. Kelgusida huquqiy madaniyatni yanada rivojlantirish uchun ta'lim, oilaviy va ijtimoiy muhitni yanada mustahkamlash, shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida huquqiy savodxonlikni oshirish bo'yicha ishlar davom ettirilishi lozim.

ADABIYOTLAR:

1. Abdullaev, S. (2022). O'zbekiston Respublikasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining huquqiy madaniyatni rivojlantirishdagi roli. Huquqiy Tadqiqotlar, 4(2), 45-52.
2. Abdurahmonov, T. (2021). Huquqiy madaniyatni shakllantirishda ta'lim muassasalarining o'rni. Milliy Ta'lim, 6(3), 78-85.
3. Johnson, M. (2018). State Policy and Legal Culture Development. Journal of Legal Studies, 10(1), 33-47.
4. Zebo, M. (2023). DEATH GLORY OF THE WRITER. JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING, 2(5), 104-106.
5. Madraximova, Z. (2022). Z & Ablaeva, N.(2022). CHARACTERISTICS OF LERMONTOV'S WORKS" HERO OF OUR TIME. Science and Innovation, 1(8), 1843-1845.
6. Madraximova, Z., & Ablaeva, N. (2022). ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОИЗВЕДЕНИЯ ЛЕРМОНТОВА" ГЕРОЙ НАШЕГО ВРЕМЕНИ". Science and innovation, 1(B8), 1843-1845.
7. Begmuradovich, S. A. (2025). EINSATZ VON INFORMATIONSTECHNOLOGIE IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT. СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИССЛЕДОВАНИЯ, 1(3), 97-102.
8. Bekmuradovich, S. A. (2025). The usage of modern educational technologies in teaching a foreign language in higher educational institutions. Ta'lim, tarbiya va innovatsiyalar jurnali, 1(2), 180-184.
9. Begmuradovich, S. A. (2023). INTEGRATION OF EDUCATIONAL PROCESS FORMS. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOYIY TADQIQOTLAR| JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH, 2(2), 20-23.
10. Суяров, А. Б. (2025). ТЕХНОЛОГИИ ОРГАНИЗАЦИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ. ZAMIN ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(2), 9-15.
11. Суяров, А. Б. (2025). СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ В МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ. YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 2(2), 217-225.
12. Nasrullayev, E. (2021). ISTIQLOL DAVRI DRAMATURGIYASIDA NAVOIY TALQINI. Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar, (Архив№ 1).
13. Файзиллаева, С., & Тахирова, М. А. (2025, April). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ НАРЕЧИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА. In CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY (Vol. 1, No. 1, pp. 237-240).
14. Яценко, В., & Тахирова, М. А. (2025, April). ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ К КЛАССИФИКАЦИИ ЭЛЛИПТИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ. In CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY (Vol. 1, No. 1, pp. 67-68).